

dunk? (Füstbe ment.) Történt-e már veletek valami olyan eset, hogy nem sikerült a tervetek.

III. a) Most ti fogjátok elolvasni ezt a gyönyörű költeményt. Ugy olvassátok, mintha ti volnátok — Petőfi. A hangotokból érezzem, mikor töprengtek és érezzem azt a nagy örömet, ami elveszi az ember szavát.

b) Igen szépen olvastátok! Láttam, hogy gyönyörködtetek olvasás közben. Miért gyönyörködtetek? Már egyszer kérdeztem, hogy miért tetszik nektek olyan nagyon ez a kis vers? Miért? Tehát tetszett a költemény *tartalma*. Hát még miért tetszik? (Olyan szépen írta le Petőfi.) Ugy, ugy! Jól észrevetted! Például melyik rész tetszik neked nagyon? Te ugyanezt így mondtad volna? Neked melyik része tetszik legjobban? S miért mondta Petőfi ugy?

c) Milyen is az ember természete! Egyiktök az óra elején elmesélte, hogy egy hónapig a nénikéjénél volt. Jól érezted magad ott? És mégis? Én is itt lakom veletek egy községben, hála Istennek, jó dolgom van. És mégis?! (Vágyódom az édesanyámhoz.) Petőfi is... (Vágyódott az édesanyjához.) Mindenütt jó, de legjobb otthon!

ÉNEK

IV osztály.

A tanítás tárgya: Reménykedés c. dal

A tanítás vázlata.

I. Kapcsoló ismétlés. A rétháti faluvégén című dal és a hozzá tartozó gyakorlatok.

II. Hangulatkeltés. Miért busul most a magyar? Mi történt szép hazánkkal?

Célkitűzés: Szeretnétek-e megtanulni egy szép dalt, amelyben reménykedés van?

III. A dal feldolgozása.

1. A dal szövegének megértetése, betanulása.
2. A szöveg ritmikus letapsolása, ütemezéssel.
3. A hangjegyek letapsolása, ütemezéssel.
4. Hangtálaltatás azokban a hangközökben, amelyek a dalban előfordulnak.
5. A dal hangjainak eléneklése a) ritmus nélkül, b) ritmussal.
6. A szöveg társítása a dallammal.

IV. A szép ének megbeszélése.

1. A tanító előéneklése.
2. A gyermekek éneklése harmonium kíséréte mellett.
3. Gyakorlatok képzése, éneklése.

Tanítás.

I. Kapcsoló ismétlés. Melyik énekot tanultuk utoljára? (A rétháti faluvégén.) Énekeljük el és ütemezzünk hozzá! (A harmoniumon bevezetem őket a hangnembe és megadom a hangot.) Hogyan fogunk ütemezni? Egy ütemet előre! Rajta! 1, 2, 3. (Éneklük kíséret nélkül.) Most szépen, színezve énekeljük el, én majd kísérlek benneteket a harmoniumon. (Éneklés kísérettel.) Hát az utána következő gyakorlatokat is el tudnátok énekelni? (Egyesekkel elénekeltetem ütemezéssel.)

II. Hangulatkeltés. FigyeljeteK ide! Miért élünk most szomorú idöket? Kik szenvednek legtöbbet magyar testvéreink közül? (Azok, akik megszállott területen élnek.) Miért? Énekelhetnek öK most ott szép magyar dalokat? Hát a magyar imádságot, a Himnuszot énekelhetik-e? Bizony, ez mindnyájunknak fáj nagyon, azoknak is, akik elszakadtunk most tőlük, de mindnyájunk szívében él valami, ami nem enged elcsüggedni bennünket. Mi az? (A reménység.) Ugy van! A remény éltet bennünket, mert tudjuk és hisszük, hogy még egy szebb, boldogabb jövőben lesz része Magyarországnak! Így is mondhatnánk: Majd ha ránk süt még egyszer valahára az örömnnek fénysugára.

Célkitűzés. Szeretnétek-e megtanulni egy szép dalt, amivel otthon még édes szüleiteket is felvidíthatnátok. Nézzétek csak, én már fel is írtam a táblára ennek a szép dálnak a szövegét. Tanuljuk meg!

III. A dal feldolgozása.

1. A dal szövegének megértetése, betanulása. Olvassuk el a szövegét!

„Nem jár fön- na nap az égen,
Mindig csak gyász köntösében.
Majd ránk süt még egyszer valahára
Az örömnnek fénysugára.“

(Az elolvasatás után megérttetem a gyermekekkel, hogy ez képes kifejezés; vagyis, ha szomorúak vagyunk, mindent olyan- nak látunk, még a napot sem látjuk fejünk fölött olyan fényesen ragyogni, mint máskor.) Olvasd el még egyszer! Olvassuk el most mindnyájan! Ki tudná úgy elmondani, hogy nem néz a táblára? (Egy-két tanulóval elmondatom.)

2. Most pedig tapsoljuk ki a szövegét! Milyen méretű han- gok vannak az első és második ütemben? (Mind egyméretűek.)

Hát a harmadik ütemben? (Két félméretű, egy egyméretű.) Hogyan fogjátok ezt tapsolni? (Két rövidebbet, egy hosszabbat.) Mutassátok meg! A negyedik ütemben milyen méretű hangok vannak? (Egyméretű és egy egyméretű szünet.) Mit fogtok a szünetnél tenni? Melyik ütemnél fogtok vigyázni? (Ugyanígy letapsoltatom a következő szöveget, mivel az ismétlése ennek.)

A következő három ütemben milyen méretűek vannak? Tapsoljuk le! (Ha esetleg rosszul megy, ismételtetem.) Most tapsoljuk le az ismétlőjelig még egyszer! Most próbáljunk ütemezni! Mi van előírva? (2.) Mit jelent? (Két ütemezéssel mérjük az ütemet.) Hogy ütemezzünk kettőt? (Le, föl!) Mutassátok! Szintén részenként leütemeztetem, azután az egészet.

3. Most már olvassuk le a hangjegyeket! Milyen két hang van az első ütemben? (c, h.) Menjünk tovább! Most egy új dologhoz értünk! Melyik mély hangot tanuljátok utoljára? (a-t.) Hová irtátok az a-t? (Második alsó segédvonalra.) Egy még ennél is mélyebb hangnak mi lesz a neve? (g.) Hová írjuk ezt, ha mélyebb az a-nál? (Felíratom egy gyermekkel a táblára.) Próbáljuk énekelni! (Énekeltetem velük a c-től lefelé a g-ig s egypárszor a g-t.) Most olvassuk tovább a hangjegyeket!

Ütemezzük le a hangjegyeket! Most mondjuk a hangjegyek neveit! (Ha a szövegnél nehezen ment volna a ritmus, akkor előbb a hangjegyeket is letapsoltatom, de ha nem nehéz, elég az ütemezés is.)

4. Hangtalálás. Most, mielőtt énekelnénk, keressük előbb a hangokat! Gyorsan leírom a táblára ezeket a hangokat: a, g, f, e, d, c, h, a, g.

Megadom a c-t (harmoniumon), ezuttal es z-re lesz transzponálva. Egy pálcával a hangokra mutatok s a gyermekek próbálgatják leénekelni. (Lehetőleg úgy válogatom össze a hangokat, hogy a dalban előforduló hanglépéseket és ugrásokat gyakoroljuk, hogy a dal leéneklése könnyebben menjen.)

5. Jól van gyermekek! Most pedig nézzetek a táblára s próbáljátok leénekelni a hangokat, ütemezés nélkül. (Próbáltatom az egész osztállyal, azután egyesekkel. Most pedig ütemezzünk hozzá!)

6. Most pedig végre énekeljük hozzá a szöveget is! Próbáljuk mindjárt ütemezve énekelni! (Néhányszor elénekeltetem az egész osztállyal.) Ki tudná ezt egyedül elénekelni! (Néhányszor elénekeltetem, míg a többi pihen.)

IV. Szép éneklés.

Most lássuk, hogyan kell ezt a dalt szépen énekelni! Vigyázunk az előírással! (Megbeszéljük a dal színezését, előadás módját.) Ilyenformán énekeljük, figyeljétek ide!

1. Elénekelem harmonium kíséret mellett.

2. Próbáljátok most ti is ilyenformán énekelni. (Kisérem az egész dalt egy bővített másoddal feljebb transzponálva.) Jól begyakoroljuk, mivel ez a fő része az egész tanításnak. (Olykor

egyeseket is énekeltetek, különösen akkor, ha az egész osztály már fáradt, azután állva is énekelnek. Itt a szép éneklésnél már nem szükséges az ütemezés. Közben figyelmeztetem a gyermekeket, a helyes lélegzetvételre és hangkiejtésre.)

V. Gyakorlatok éneklése.

(Mivel olyan gyakorlatokat vettem, amelyek a tanulók könyvében nincsenek meg, azért gyorsan leírom ezeket a táblára. A negyed hangközugrást le és föl, valamint a lapról való olvasást akarom gyakoroltatni.)

(A gyakorlat: negyed értékű alsó c, h, a, g, majd fél értékű c, g, g, c, negyed értékű d, c, h, a, majd félértékű d, a a, d, negyed értékű e, d, c, h, majd félértékű e, h, h, e.)

Olvassátok le a hangokat! Ütemezzük el! Mi van előírva? (4.) Mit jelent? Hogyan ütemezzünk négyet? Ütemezzünk és mondjuk hozzá a hangok neveit! Most próbáljuk leénekelni, mindjárt ütemezéssel. (Egyesek, majd az egész osztály.)

Sok dalt tanultatok már, gyermekek? Hát melyiket szeretnétek elénekelni? Énekeljük el! (Harmonium kísérettel.) (Ezután ismét visszatérünk a tanult dalra.) Most énekeljük el még egyszer a Reménykedést, élénken, vígan. Örüljünk s reméljünk, hogy — mint a dal mondja — „majd ránk süt még egyszer valahára, az örömmek fénysugára, amikor leomlanak a trianoni csuf határok és összeölelkezünk mindnyájan, akik a Kárpátok medencéjében magyarok vagyunk!”

Szabó Betta.

Nyelvi magyarázatok

Az alárendelt mondat

V.—VI. osztály

Előkészület

Tanításom célja az, hogy a tanulókkal e két tényt vétessem észre: a) alkalmas mondatokból kivethetnek egy mondatrészt s azt mondat alakjában fejezhetik ki; b) amilyen mondatrészt kiemeltünk, olyan lesz a mellékmondat. Ebből azután megértetem a fő és mellékmondat között lévő függő, vagy alárendelt viszonyt.

Tanításomat megelőzően már több ízben észrevétem, hogy gondolatainkat gyakran csak összetett mondat alakjában fejezhetjük ki s hogy az összetett mondat több mondattagból áll. Ennek felujtása lesz a kapcsoló ismétlés, melynek nyomán világosan kitűzhetem tanításom célját: hogyan származik az összetett mondat?

A tanításomhoz mondatalkottatás helyett kész példákat választok. Teszem ezt azért, mert míg sok esetben a mondatalko-